

УДК 930.2:050(477.411)"1923/1935":94(477)"192"

Лариса Дояр,кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник
Державного архіву друку Книжкової палати України,**Всеукраїнський двотижневик "Глобус"
як джерело вивчення УСРР доби непу**

Розвідку присвячено одному з найцікавіших періодів в історії радянської України — добі нової економічної політики (неп), проголошеної з ініціативи В. Леніна на X з'їзді Російської комуністичної партії більшовиків (РКП(б)) 8 березня 1921 р. Цей період став контроверсійним до політики "воєнного комунізму", запровадженої після приходу більшовиків до влади. Децю запізнитий у часі український варіант непу надзвичайно вдало "втисався" в національний характер українця-аграрія, який тоді становив абсолютну доміную в структурі суспільства. Дух українського індивідуалізму, зі свого боку, породив потужне культурне відродження, що зазнало дивовижної синергії з чинним комуністичним ладом. На думку авторки, в УСРР часів непу відбулася інтеграція українофільства й комуністичного світогляду. Цей факт засвідчує тогочасна науково-популярна періодика. Стаття продовжує дослідницько-аналітичний огляд всеукраїнського універсального журналу "Глобус", котрий виходив у Києві впродовж 1923—1935 рр. Розглядаючи двотижневик як джерело до вивчення історії радянської України часів нової економічної політики (1921—1929), авторка аналізує перебіг тогочасних суспільно-політичних процесів та фіксує факт поширення в УСРР українофільського комуністичного виховання. У статті висвітлено найяскравіші епізоди розвитку української літератури та мистецтва часів непу, наголошено на нетиповій для історичної науки СРСР позитивній оцінці західноукраїнського визвольного руху, окреслено етапи започаткування радянської шевченкіани, наведено різноманітні, у тому числі й маловідомі, джерела з історії життя Тараса Шевченка. Авторка звертає увагу на те, що в українській періодиці доби непу було порушено питання про повернення українських культурних цінностей із музеїв Російської Федерації.

Ключові слова: неп, радянська українізація, комуністичний світогляд (інтернаціоналізм, колективізм, атеїзм), політизація суспільства, українофільство

Постановка проблеми. Попередня публікація, присвячена огляду всеукраїнського універсального журналу "Глобус", охопила частину наявного в ньому історичного нарративу. Авторка акцентувала увагу на найбільш значущих для сучасної історіографії проблемах всесвітньої та вітчизняної історії, відображених на сторінках двотижневика.

Пропонована стаття націлена на розширення дослідницького уявлення про всеукраїнський часопис "Глобус" і має на меті розкрити його джерельний потенціал у вивченні історії Української Соціалістичної Радянської Республіки 1920-х рр. Враховуючи хронологічні межі розвідки, зазначене видання розглядатимемо як першоджерело з історії УСРР доби непу. Саме з цим періодом пов'язані суспільно-політичні процеси, що докорінно змінили громадське обличчя нашої держави. Демократичні риси нової економічної політики (політичні, соціально-економічні, культурні, про що йшлося в попередній публікації), яку, на вимогу В. Леніна, проводили більшовики, позитивно вплинули на модерний розвиток УСРР. Прогресу сприяв той чинник, що затвердження комуністичного світогляду в республіці збіглося в часі з кампанією українізації. Інакше кажучи, поширення фундаментальних принципів комунізму (інтернаціоналізму, колективізму, атеїзму) відбувалося в умовах українофільства. Хай комуністичне, але з україномовною начинкою виховання, навіть попри короткочасність, заклало потужні гуманітарні змісти в тривалу перспективу державного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історію УСРР часів непу досліджували вітчизняні науковці С. Кульчицький, В. Даниленко, В. Литвин, О. Пиріг, В. Гринчуцький, В. Калініченко та інші; суспільні трансформації того періоду аналізувала й авторка пропонованої публікації. Більшість дослідників солідаризувалися в думці, що нова економічна політика сприяла ліквідації повоєнної господарської розрухи та заклала фундамент для індустріального розвитку України. Науковці звернули увагу на хронологічний збіг непу та чергового етапу українського культурного відродження. Отже, кампанія коренізації (українізації) стала невіддільним складником змісту порушеної проблематики. Водночас, на наш погляд, дослідницьким констатаціям бракує виразності. Пов'язуючи неп із процесом комуністичної політизації України, варто зосередитися на тому, що формування радянського менталітету в УСРР відбувалося в умовах українофільської політики ВКП(б).

Мета дослідження. Метою статті є вивчення аспектів історії УСРР 1920-х рр. крізь призму синтезу політики непу та українізації, а також українофільського змісту тогочасної системи політичного виховання в радянській Україні. Переконалива доказова база щодо наведеної тези міститься в матеріалах універсального двотижневого журналу "Глобус", вихід якого припав на початок кампанії українізації в республіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед епізодів інтернаціонального характеру на шпальтах двотижневика зазначеного періоду зустрічаємо інформацію про Міжнародну селянську конференцію,

що відбулася в жовтні 1923 р. у Москві. До столиці СРСР завітали делегати з 40 країн. Одним із представників від України був селянин-незаможник Одинець. Не скидаючи колоритного бриля, український хлібороб сидів у президії конференції — його було обрано до складу ради цього потужного форуму. Делегати з'їзду обговорювали питання створення Міжнародної селянської спілки, що було, як зауважив "всесоюзний староста" М. Калінін, першим випадком у світовій історії [13, с. 11].

Двотижневик "Глобус", як і більшовицька періодика загалом, активно популяризував комуністичні форми життя, зокрема колективний побут. Наприклад, у статті "Живий пам'ятник Ілліча — Ленінськ" дописувач В. Десняк порушив українофобську на той час проблему дитячої безпритульності, яку більшовики розв'язували шляхом утворення дитячих будинків, трудових колоній тощо [4, с. 12—14]. Автор також зафіксував цікаві факти з історичного краєзнавства Києва, зокрема повідомляв про те, що 1923 р. за ініціативою голови губвиконкому Я. Гамарника поблизу Лук'янівки було організовано дитяче містечко Ленінськ. Урочисте відкриття установи, розрахованої на утримання 1400 сиріт і безпритульних дітей, відбулося 1 травня. У містечку нараховувалося дев'ять будинків, але на момент відкриття відремонтовано було лише чотири. Слід зазначити, що, створюючи ленінську республіку для маленьких киян на засадах інтернаціоналізму, організатори подбали й про збереження їхнього національного коріння — містечкових дітлахів об'єднали в три мовних колективи — український, російський та єврейський; передбачалося сформувати й польський загін. Навчальні матеріали також готували трьома мовами. Такий підхід до дитячої особистості, до того ж позбавленої національного лобізму з боку батьків, дає смачного ляпаса мовним радикалам сучасної України і має слугувати прикладом для законодавців у сфері мовної політики держави. Зауважимо, що ленінська містечкова школа працювала за американськими принципами життя. Відповідно до тогочасної реформи освіти у закладі було скасовано лекції, класи, іспити, стару рутинну дисципліну, а натомість створено кабінети-лабораторії з усіх сфер знань, де відбувалися бесіди, а відтак учні готували самостійні роботи з опанованого матеріалу. У кожному кабінеті-лабораторії працювало три керівники, які контролювали навчальний процес. Окрім того, в містечку діяли столярна, слюсарна, шевська, кравецька, керамічно-гончарна майстерні, де вихованці шили взуття, одяг, робили меблі, а також обробляли 28 десятин землі. Учні школи також мали самоуправління та громадську (спартаківську) організацію. Звичайно, дітей виховували у неприпустимому для сучасної України комуністичному дусі, однак вони не вешталися вулицями, не ставали злодіями, були вдягнені й нагодовані — тож держава, у прийнятний спосіб, зберігала та примножувала власний етнос.

До суспільно значущих належить і публікація, присвячена судовому процесові над працівниками

Київської губернської міліції. Розгляд резонансної справи відбувся у приміщенні Київського університету (на той час — Інституту народної освіти). За хабарі та розтрата до кримінальної відповідальності притягли понад сотню осіб. Головні обвинувачення висували начальнику міської міліції Фрадьку та його заступникові Коваленку. Останній вкоротив собі віку напередодні арешту, чотирьох фігурантів у справі засудили до страти (Фрадька, Менабде, Горського-Умнова, Малишева), решту — до ув'язнення на різні строки [19, с. 172—173]. Зауважимо, що викорінення корупції з органів державного правопорядку редакція "Глобуса" розглядала як доволі ефективний метод комуністичного виховання.

Загалом, агітаційно-пропагандистська діяльність двотижневика була лаконічною. Зокрема, фотосупроводом до оповідання Г. Шкуруція "Тисяча пройдисвітів" стали світлини жовтневих свят у Києві, виступу українського хору під орудою Городовенка, селянської святкової демонстрації в Борисполі [6, с. 2—3]. Також уміщено фотографію міноносця "Незаможник", збудованого на Миколаївському заводі ім. Марті й Бадіна "за останнім словом техніки і без жодної імпоротної деталі" на пожертви небагатих селян [14, с. 5], і світлини з відкриття Будинку комуні на Печерську, що мав 80 помешкань, розрахованих на 2-3 родини, окрему кухню, комору й вбиральню, загальну лазню, сарай, пекарню, пральню, клуб і читальню [10, с. 4].

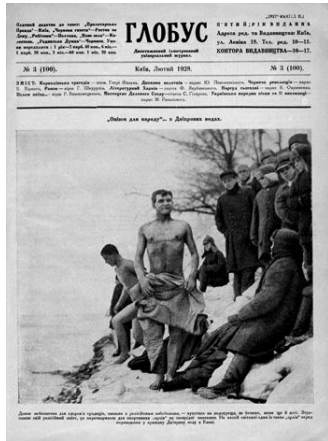
У пошуку фотоматеріалів редакція "Глобуса" нерідко вдавалася до вельми креативних кроків, завдяки чому сучасним дослідникам поталанило побачити вміст шафи з робочого кабінету Л. Троцького, в якій зберігалися браковані товари масового вжитку, що потрапляли до тогочасного голови комісії з поліпшення якості продукції [24, с. 145].

Про активну пропагандистсько-атеїстичну роботу "Глобуса" свідчить фотознімок із зображенням ялинок, під яким уміщено напис "Невинні жертви різдвяних забобонів" [13, с. 1], а також зображення молодих чоловіків-красенів, які пірнали у Дніпро на свято Водохреща, з влучними коментарями "Опіум для народу" та "...небезпечна для здоров'я традиція" [14, с. 3].

Про нові принципи громадянських стосунків українського суспільства редактори "Глобуса" повідомляли також доволі лаконічно, умістивши стислий

допис про участь делегації сталінського пролетаріату на чолі з товаришем Карпеко у виборах (!) нових академіків Всеукраїнської академії наук. Групу робітників зустрічали голова тогочасної Укрнауки Ю. Озерський, академіки Д. Заболотний та О. Корчак-Чепурківський [3, с. 1]. Про висококваліфікований кадровий склад тогочасної вітчизняної науки свідчила фотографія унікального колективу вчених — Всеукраїнської асоціації сходознавства на чолі з академіком А. Кримським [25, с. 245].

Ідеї інтернаціоналізму віддзеркалювала публікація про створення при ВУАН кафедри єврейської культури [9, с. 56]. У матеріалі, зокрема, йшлося про те, що Київ упродовж десятиліть був центром найлютішої реакції, юдофобства та безправ'я єврейського населення. Натомість за радянської влади місто перетворилося на центр єврейської культури та символ національної політики більшовиків.

У контексті кампанії українізації у "Глобусі" регулярно публікували відомості щодо розвитку національної літератури та мистецтва. Десятим роковинам від дня смерті Лесі Українки присвячено статтю О. Дорошкевича [5, с. 10]; п'ятиліттю панасових письменників (І. Котляревському, Панасові Мирному, В. Короленку) — матеріал П. Капельгородського [8, с. 286]. Окрім того, редакція повідомляла про урочисте вшанування М. Коцюбинського у Вінниці, про виставку, присвячену виданням І. Франка, що зберігалися в бібліотеці ВУАН [18, с. 240—241]. На шпальтах "Глобуса" побачили світ матеріали з історії літературних об'єднань 1917—1923 рр. [1, с. 14—15].

Радянський універсальний журнал із захопленням розповідав про українських майстрів пензля, які працювали в Парижі, — М. Каца, К. Терешковича, А. Федера. Текст супроводжували зображення картин "Пристрасть", "Портрет єврейського хлопчика" (М. Кац), "Клоуни" (А. Федер), "Передмістя Парижа" (К. Терешкович) [22, с. 331—332].

Обговорюючи на шпальтах "Глобуса" відкриття Української державної опери в Києві, знані солісти наголошували на проблемі співу українською мовою. Наприклад, Д. Захарова та О. Мосін зазначали, що мали певні сумніви стосовно виконання україномовного репертуару, проте побоювання швидко розвіялися, оскільки співаки зрозуміли, що успіх залежить від якісного перекладу [21, с. 384—386].

Редакція двотижневика влаштувала виставку творів художника УНР Георгія Нарбути, умістивши на шпальтах його автопортрет, портрет Віри Нарбут, родинний портрет, малюнки до казки "Соловей", українську абетку видатного графіка, портрет Г. Нарбути роботи Б. Рериха (1919), що належав українському археологу М. Макаренку [11, с. 411—413].

Слід зазначити, що радянський двотижневик доволі приязно писав про Легіон українських січових стрільців. Зокрема, у статті Я. Струхманчука "Історія Галицької армії" йшлося про те, що усусівський Кіш став потужним культурним центром усього українства [20, с. 87—88].

Надзвичайно актуальною була публікація С. Бразуля "У тумані віків", присвячена проблемі повернення до кийських музеїв українських культурних цінностей, вивезених за часів царату до Ленінграда, Москви й Тамбова. Автор зазначав, що Раднарком УСРР 1917 р. ухвалив рішення про повернення в Україну з музеїв РСФРР усіх історичних документів, матеріалів, картин тощо й доручив Наркомату освіти скласти доповідну записку ЦВК СРСР у справі обміну історичними та культурними цінностями [2, с. 356—358].

Переконливим доказом того, що в комуністичному вихованні УСРР доби непу затвердилося українофільство, був активний розвиток шевченкіани. Більшовицький "Глобус" ряснів різноманітною інформацією, присвяченою особистому життю й творчості Тараса Григоровича Шевченка. У 1923 р. редакція двотижневика з піднесенням повідомляла про важливий артефакт, знайдений у Києві, — автопортрет Т. Шевченка у солдатському мундирі та кашкеті з вилицюючим козирком [7, с. 1]. Мальований олійними фарбами портрет був віднесений до 1848 р. — періоду аральського заслання поета, а оригінальність зображення підтвердили академік О. Новицький та інші знавці.

Двотижневик фіксував численні прояви всенародної любові до Кобзаря: на шпальтах було репрезентовано різноманітні проекти пам'ятників Шевченку та вже встановлені їх зразки. Зокрема, в м. Бровари селянин-незаможник власноруч вирізав пам'ятник із величезного коріння дерева — часопис наводив світлини зі свята відкриття цього унікального витвору мистецтва [15, с. 11].

Березневі номери "Глобуса" традиційно містили велику добірку шевченкознавчих матеріалів. Наприклад, 1926 р. опубліковано статтю А. Яременка "Тарас Шевченко і його доба" [26, с. 98—102]. Матеріал супроводжували фотографії художника І. Сошенка, який першим відкрив талант Тараса Григоровича, поетового приятеля Л. Бойка, І. Ядловського — сторожа на Шевченковій могилі [22, с. 101], а також світлини Кобзаря у труні [22, с. 103]. У публікації простежуємо виразну контрверсійну думку про те, що "класового аналізу у Шевченка не могло бути". На доведення цієї тези, А. Яременко наводить факти, що 1857 р. Тарас Григорович, відвідавши капіталістичне підприємство "Брати Яхненки і Сириренко" — цукроварню в місті Городище, був у захваті: "Зразкова механізована майстерня — славетна на всю Росію, за кріпацького ладу тут панує вільнонаймана праця, за яку дуже добре платять. Турботливність господарів за добробут своїх робітників є безмежною: облаштовані казарми, парові бані, розкішна лікарня з багатою аптекою, чудова церква, бібліотека, училище на 150 учнів з 7-ма викладачами, що мали університетську освіту". Насамкінець А. Яременко зазначав, що Т. Шевченко розчулено обійняв К. Яхненка, поцілував його та зворушено вигукнув: "Батьку, що ти тут наробив? — і на очах у нього забриніли сльози". Як бачимо, автор підводив читача до думки, що цивілізована капіталістична експлуатація цілком влаштовувала колишнього кріпака Шевченка, й популярні тоді ідеї утопічного соціалізму він, вочевидь, не поділяв.

У 1928 р. "Глобус" надрукував статтю П. Филипповича "Невідомий лист Некрасова про Шевченка"

[23, с. 88]. Річ у тім, що російський поет був експертом у суді між видавцями М. Лисенковим і Д. Кожанчиковим. Перший вимагав 3,75 крб за передрук змісту "Кобзаря" 1840 р. у виданні 1867 р. М. Некрасов спільно з істориком літератури О. Пипініним і українським істориком М. Костомаровим зазначали: Шевченко "поет глибоко і виключно національний", і те, що він продав Лисенкову "у вічне нащадкове право" вісім поезій, не означає заборони на передрук, адже вони пов'язані з усіма подальшими творами поета.

У тому самому числі оприлюднено статтю Ю. Мирського "Останній день життя Т. Г. Шевченка" [10, с. 89]. Автор, досліджуючи матеріали поетового небожа П. Соколова, натрапив на листівку, в якій докладно описано останній день Тараса Григоровича. Відтоді шевченкознавці констатували сумне завершення земного шляху Кобзаря незмінно: "О 5-й годині 26 лютого Шевченко випив чаю з вершковим молоком, спустився в майстерню, охнув, впав і його не стало".

Висновки. У радянському двотижневнику "Глобус" репрезентовано значний обсяг фактичного матеріалу з історії УСРР доби нової економічної політики, що дає підстави вважати часопис цінним джерелом для вивчення окресленого періоду. Перебуваючи під пильним оком більшовицької партії, редакція двотижневика, втім, порушувала питання культурного розвитку України, що не втратили актуальності й дотепер. Навіть більше, занотовані на сторінках "Глобуса" констатації руйнують стереотипи мислення, які затвердилися в сучасній історичній науці. На шпальтах журналу знайшли відображення й унікальні історичні документи, оприлюднені на той момент уперше.

Список використаних літератури та джерел

1. Аной. Літературні угруповання на Україні за часів революції (1917—1923) / Аной // Глобус. — 1923. — № 1. — С. 14—15.
2. Бразуль С. У тумані віків / С. Бразуль // Глобус. — 1927. — № 22. — С. 356—358.
3. Вибори академіків ВУАН // Глобус. — 1929. — № 13. — С. 1.
4. Десняк В. Живий пам'ятник Іллічу — Ленінськ / В. Десняк // Глобус. — 1924. — № 6. — С. 12—14.
5. Дорошкевич О. 10-ті роковини Лесі Українки / О. Дорошкевич // Глобус. — 1923. — № 1. — С. 10.
6. Жовтневі свята у Києві // Глобус. — 1923. — № 2. — С. 2—3.
7. Знахідка у Києві // Глобус. — 1923. — № 2. — С. 1.
8. Капельгородський П. Полтавські письменицькі могили / П. Капельгородський // Глобус. — 1928. — № 18. — С. 286.
9. Кафедра єврейської культури // Глобус. — 1928. — № 4. — С. 56.
10. Комуна на Печерську // Глобус. — 1923. — № 2. — С. 4.
11. Макаренко М. Нарбут / М. Макаренко // Глобус. — 1926. — № 20. — С. 411—413.
12. Мирський Ю. Останній день життя Т. Г. Шевченка / Ю. Мирський // Глобус. — 1928. — № 6. — С. 89.
13. Міжнародна селянська конференція // Глобус. — 1923. — № 1. — С. 11.
14. Міноносець "Незаможник" // Глобус. — 1923. — № 2. — С. 5.
15. Невинні жертви різдвяних забобонів // Глобус. — 1928. — № 1. — С. 1.
16. Опіум для народу // Глобус. — 1928. — № 3. — С. 3.
17. Пам'ятник Шевченку у Броварах // Глобус. — 1924. — № 20. — С. 11.
18. Події в українській літературі // Глобус. — 1926. — № 11. — С. 240—241.
19. Процес Київської губерньської міліції // Глобус. — 1926. — № 7. — С. 172—173.
20. Струханчук Я. Історія Галицької Армії / Я. Струханчук // Глобус. — 1927. — № 6. — С. 87—88.
21. Українська державна опера у Києві // Глобус. — 1926. — № 19. — С. 384—386.
22. Українські майстри Парижа // Глобус. — 1926. — № 16. — С. 331—332.
23. Филиппович П. Невідомий лист Некрасова про Шевченка / П. Филиппович // Глобус. — 1928. — № 6. — С. 88.
24. Фото робочої шафи Л. Троцького // Глобус. — 1926. — № 7. — С. 145.
25. Фото української асоціації сходознавства // Глобус. — 1926. — № 11. — С. 245.
26. Яременко А. Тарас Шевченко і його доба / А. Яременко. — Глобус. — 1926. — № 5. — С. 98—102.

Статья посвящена одному из интереснейших периодов в истории советской Украины — эпохе новой экономической политики, провозглашенной по инициативе В. Ленина на X съезде Российской коммунистической партии большевиков (РКП(б)) 8 марта 1921 г. Этот период стал controversialным касательно политики "военного коммунизма", реализованной после прихода большевиков к власти. Осуществленный с некоторым временным опозданием украинский вариант нэпа чрезвычайно удачно "вписался" в национальный характер украинца-агрия, который в тот момент составлял абсолютную доминанту в структуре общества. Дух украинского индивидуализма, в свою очередь, породил мощное культурное возрождение, которое испытало неожиданную синергию с существующим коммунистическим строем. По мнению автора, в УССР времен нэпа произошла интеграция украинофильства и коммунистического мировоззрения. Этот факт подтверждает научно-популярная периодика тех времен. Представленная статья продолжает исследовательско-аналитический обзор всеукраинского универсального журнала "Глобус", который выходил в Киеве в течение 1923—1935 гг. Рассматривая двухнедельник как источник изучения истории советской Украины времен новой экономической политики (1921—1929), автор анализирует течение общественно-политических процессов того периода и фиксирует факт распространения в УССР украинофильского коммунистического воспитания. В статье рассмотрены наиболее яркие эпизоды в развитии украинской литературы и искусства времен нэпа, сделан акцент на нетипичной для исторической науки СССР позитивной оценке западноукраинского национально-освободительного движения, очерчены этапы зарождения советской шевченкианы, рассмотрены различные, в том числе и малоизвестные, источники из истории жизни Тараса Шевченка. Автор обращает внимание на то, что в украинской периодике времен нэпа поднимался вопрос о возвращении украинских культурных ценностей из музеев Российской Федерации.

Ключевые слова: нэп, советская украинизация, коммунистическое мировоззрение (интернационализм, коллективизм, атеизм), политизация общества, украинофильство

This intelligence is devoted to one of the most interesting periods in the history of Soviet Ukraine — the era of a new economic policy proclaimed at the initiative of V. Lenin at the Xth Congress of the Russian Communist Party of the Bolsheviks (RCP (b)) on March 8, 1921. This period became controversial to the policy of "war communism", which was introduced after the Bolsheviks came to power. Somewhat late in time, the Ukrainian version of the NEP was extremely "fit" in the national character of Ukrainian agrarian, which at that time was an absolute dominant in the structure of society. The spirit of Ukrainian individualism, in turn, gave rise to a powerful cultural revival, which had astonishing synergy with the existing communist system. According to the author, in the Ukrainian SSR at the time of the NEP, the integration of Ukrainophilism and the communist worldview took place. This fact is evidenced by the then popular scientific periodicals. The article is a continuation of the research and analytical review of the all-Ukrainian universal journal *Globus*, which was published in Kyiv during 1923—1935. Considering this weekly as a source for the study of the history of Soviet Ukraine in the times of the new economic policy (1921—1929), the author analyzes the course of the contemporary socio-political processes and determines the distribution of Ukrainianophilic communist education in the Ukrainian SSR. The article deals with the most vivid episodes in the development of Ukrainian literature and art in the time of the NEP, emphasizes the non-typical for the historical science of the USSR a positive assessment of the Western Ukrainian liberation movement, tells about the establishment of the Soviet Shevchenko knowledge, various, including little-known, sources from the history of life Taras Shevchenko. The author draws attention to the fact that in the Ukrainian periodical of the epoch of the era of the NEP raised the question of the return of Ukrainian cultural property from the museums of Russia.

Keywords: NEP, Soviet Ukrainianization, communist worldview (internationalism, collectivism, atheism), politicization of society, Ukrainophilism

References

1. Anoi. Literary groupings in Ukraine during the revolution (1917—1923) / Anoi // *Globus*. — 1923. — № 1. — P. 14—15.
2. Brazul S. In the fog of the ages / S. Brazul // *Globus*. — 1927. — № 22. — P. 356—358.
3. Elections of academicians of VUAN // *Globus*. — 1929. — № 13. — P. 1.
4. Desnyak V. Living Monument to Illich — Leninsk / V. Desnyak // *Globus*. — 1924. — № 6. — P. 12—14.
5. Doroshkevich O. 10th Anniversary of Lesia Ukrainka / O. Doroshkevich // *Globus*. — 1923. — № 1. — P. 10.
6. October holidays in Kyiv // *Globus*. — 1923. — № 2. — P. 2—3.
7. Finding in Kiev // *Globus*. — 1923. — № 2. — P. 1.
8. Kapelgorodsky P. Poltava writers' graves / P. Kapelgorodsky // *Globus*. — 1928. — № 18. — P. 286.
9. Department of Jewish Culture // *Globus*. — 1928. — № 4. — P. 56.
10. Commune on Pechersk // *Globus*. — 1923. — № 2. — P. 4.
11. Makarenko M. Narbut / M. Makarenko // *Globus*. — 1926. — № 20. — P. 411—413.
12. Mirskyi Yu. The last day of life of T. G. Shevchenko / Yu. Mirskyi // *Globus*. — 1928. — № 6. — P. 89.
13. International peasant conference // *Globus*. — 1923. — № 1. — P. 11.
14. Minor "Nezamognik" // *Globus*. — 1923. — № 2. — P. 5.
15. Innocent victims of Christmas superstition // *Globus*. — 1928. — № 1. — P. 1.
16. Opium for the people // *Globus*. — 1928. — № 3. — P. 3.
17. Monument to Shevchenko in Brovary // *Globus*. — 1924. — № 20. — P. 11.
18. Events in the Ukrainian literature // *Globus*. — 1926. — № 11. — P. 240—241.
19. The process of the Kiev Provincial Police // *Globus*. — 1926. — № 7. — P. 172—173.
20. Strukhmanchuk Ya. The History of the Galician Army / Ya. Strukhmanchuk // *Globus*. — 1927. — № 6. — P. 87—88.
21. Ukrainian State Opera in Kyiv // *Globus*. — 1926. — № 19. — P. 384—386.
22. Ukrainian masters of Paris // *Globus*. — 1926. — № 16. — P. 331—332.
23. Filippovich P. The Unknown Letter of Nekrasov about Shevchenko / P. Filipovich // *Globus*. — 1928. — № 6. — P. 88.
24. Photo of the working cabinet of L. Trotsky // *Globus*. — 1926. — № 7. — P. 145.
25. Photo of the Ukrainian Association of Oriental Studies // *Globus*. — 1926. — № 11. — P. 245.
26. Yaremenko A. Taras Shevchenko and his day / A. Yaroshenko. — *Globus*. — 1926. — № 5. — P. 98—102.

Надійшла до редакції 27 травня 2019 року